

PWN-Brief

Pastoraat voor woonwagenebewoners, Sinti en Roma in Nederland

Emmaplein 19 B, 5211 VZ 's-Hertogenbosch

nummer 17 – augustus 2011

De wagenzegening tijdens de dertigste bedevaart naar Roermond wordt verricht door pater Ton Storcken s.m.a. (m.) onder begeleiding van het Mirando-orkest. Rechts: medeorganisator Roberto Wagner. Foto: P. Ermers, 2011

Port Betaald
Port Payé
Pays-Bas

**Pastorale zorg woonwagencentrum
Maastricht / 3**

Dertig jaar Sintibedevaart Roermond / 4, 5

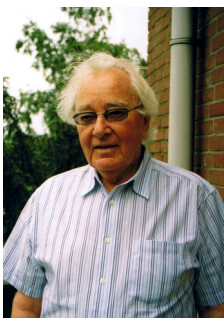
**Geen kerkdienst,
wel een kerkelijke zegen / 6, 7**

Wij delen mee...

In memoriam

Eind vorig jaar, op 27 december 2010, overleed **zuster Maria Helena Vink** (1925), lid van de congregatie Dochters van O.L.Vrouw. Na haar terugkeer uit Brazilië waar zij zich jarenlang wijdde aan ontwikkelingswerk en pastorale zorg, legde zij zich, samen met zr. Ans Weersink, in de tachtiger jaren in Nederland toe op het woonwagewerk in Vaassen.

Vanaf 1969 werkte **Jan Janssen** (1925 - † 26 april 2011) voor de woonwagenbevolking en maakte vanuit Deventer als ambtenaar de uitvoering van de Woonwagenwet van 1968 (concentratie grote centra) en de wetwijziging in 1978 (decentralisatie) van nabij mee. In 1986 sloot hij zich aan als bestuurslid van de stichting Belangenbehartiging Gehandicapte Woonwagewoners (BGW).

Een uitnodigende houding waardoor vele mensen gemakkelijk contact met haar zochten, ongeacht hun ras of religie, maar ook haar wijsheid en humor typeerden **zuster Marie Juliëtte (Juil) Meijs JMJ** (1923 - † 22 juni 2011). Een vrouw om mensen bewegen.

Uitnodiging

Op dinsdag **4 oktober 2011** vindt de **landelijke bijeenkomst** plaats van het PWN in het klooster van de zusters JMJ aan de Sint-Janssingel 92 te 's-Hertogenbosch. Het thema is *Afscheid van de overledenen*. Lees er meer over in bijgaande uitnodiging en schrijf u in!

(Ingezonden bericht)

Voorleeskampioene

Hendrikje Spijkerman (12), van het Coevordense woonwagencentrum, vertegenwoordigde dit voorjaar haar school op de regionale voorleeswedstrijd. Ze las voor uit *De Schoolreis* en werd eerste van de veertien deelnemers. Hendrikje is lid van de bibliotheek en gewend om voor te lezen aan haar broertje en op school oefende ze veel voor de klas. Bij de daaropvolgende provinciale voorleeswedstrijd greep zij net naast de beker, maar een prestatie heeft ze zeker geleverd!

Ga met God

De diocesane werkgroep woonwagendorparaat Bisdom Groningen-Leeuwarden geeft eind augustus 2011 de brochure *Ga met God. De eerste communie van woonwagewoners* uit. De titel Ga met God is ontleend aan de uitdrukking van woonwagewoners (reizigers zoals zij zich doorgaans noemen), voordat zij op reis gingen om in hun levensonderhoud te voorzien. In de wens liggen de zegen en bescherming van God voor onderweg besloten. Dat kinderen uit een hedendaags woonwagencentrum tijdens de eerste communie voorbereiding aansluiten bij de andere kinderen van de parochie ligt voor de hand, maar het blijkt niet altijd zo eenvoudig te zijn. Er wordt daarom eerst ingegaan op de geschiedenis van deze mensen, hun geloofsbeleving en de praktijk van de eerste communie. Aansluitend zijn een aantal tips en aanbevelingen opgenomen om de eerste communie van ook deze kinderen tot een feest te maken.

Ga met God. De eerste communie van woonwagewoners kent een beperkte oplage van 350 exemplaren. Deze worden verspreid onder de werkgroepen eerste communie van de parochies in het bisdom Groningen-Leeuwarden. Meer informatie: Bisdom Groningen-Leeuwarden, Ubbo Emmius-singel 70, 9711 BG Groningen, tel. 050-4065888, www.bisdомgroningenleeuwarden.nl.

Ruim tachtig jaar na het bijwonen van het H. Misoffer

De pastorale zorg voor woonwagenbewoners in Maastricht kent een lange geschiedenis. In 1923 gingen de paters van de Koepelkerk zich bezighouden met het regionale woonwagencentrum aan de Oude Gronsvelderweg. De R.-K. Vereeniging Het Woonwagencentrum Liefdewerk werd een jaar later opgericht. De vereniging hield de hand aan geregeld schoolbezoek van de woonwagenkinderen en, zo lezen we in het eerste jaarverslag in 1925: 'Met toestemming der ouders werden iederen Zondag 20 à 30 kinderen ter kerke begeleid, teneinde het H. Misoffer bij te wonen.' Een beeld uit lang vervlogen tijden.

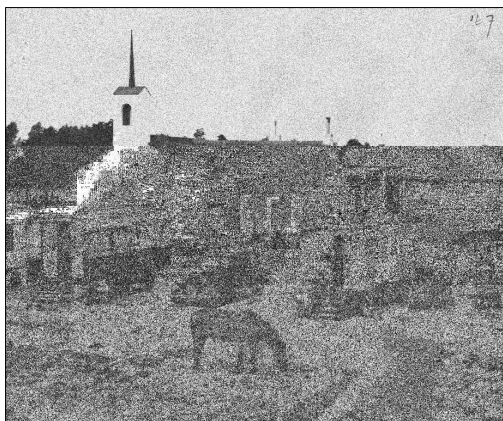
Geleidehond

Sinds de paters van het eerste uur is er vanuit rooms-katholieke zijde een reeks paters, zusters en later diakens, vaak jarenlang, werkzaam geweest voor de pastorale zorg onder de woonwagenbevolking.

Wie kent nog pater Piet Denis s.c.j. (1908-1996) en meer recent: diaken Koen Meens s.j. (1944-2008). Zijn opvolger, **diaken Wil Houben** (66) (foto) verdeelt zijn taken: naast het woonwagencentrum is hij parttime actief in de parochie Maria Tenhemelopneming Mariadorp (Eijsden-Margraten).

De eerste dag dat Wil Houben het nog bestaande grote woonwagencentrum de Karosseer (voorheen de Vinkenslag) bezocht, staat hem nog duidelijk voor ogen. Hij was alleen, omdat diaken Meens, ernstig ziek, hem niet kon begeleiden. Bij de ingang van het centrum, ter hoogte van het huidige wegkapelletje, waar hij een kruis sloeg om de zegen van boven af te roepen, stond een grote hond. Die snuffelde wat aan zijn kleding en liep vervolgens een bepaalde richting uit. Wil besloot hem te volgen. Voor een chalet stond de viervoeter stil en draaide zich naar de kerkelijke werker om, alsof hij wilde zeggen: ga hier maar naar binnen. Vooruit dan maar, dacht Wil en hij was er direct welkom. Het gaf hem van meet af aan een goed gevoel over de bewoners van de locatie.

Tijden veranderen

Voorheen was er nog een eigen kapel op het centrum, gebouwd in de hoogtijdagen van het regionale aalmoezenierstijdperk in het midden van de vorige eeuw.

De kapel op het regionale woonwagencentrum Maastricht in 1953

© Katholieke Illustratie Haarlem

Tegenwoordig staat er een wegkapelletje van waaruit geen samenkomsten of diensten kunnen plaatsvinden. Men is aangewezen op kerken in omliggende parochies. In de praktijk ligt dit niet altijd even gemakkelijk. 'Aansluiten bij parochievieringen voor dopen of eerste communies is in de meeste gevallen ondenkbaar', geeft Wil Houben toe. 'Vorbereidingen kunnen plaatsvinden in de kantine van de voetbalclub, vaak met het hele gezin erbij: ouders, broertjes, zusjes, soms is oma er ook bij. Vijftig tot honderd familieleden uit de wijde omtrek om een eerstedcommunieviering bij te wonen, zijn geen uitzondering. Daar houdt een huidige parochie geen rekening mee.' Het schipperen met zijn tijd is nog het moeilijkst voor Wil Houben. Hij bezoekt meerdere centra en daarnaast eist de parochie zijn aandacht op. Ook een zorg is of er na hem nog een opvolger speciaal voor de bewoners van de Karosseer zal zijn. Hij denkt gezien de ontwikkelingen binnen de Kerk van niet. Zou de pastorale verzorging in 1923 door de paters s.c.j. vanuit de Koepelkerk opgestart, door de dichtstbijzijnde parochie teruggenomen kunnen worden? 'De bewoners zelf zitten er niet echt op te wachten', antwoordt Wil, 'en de parochie evenmin. De toekomst zal het uitwijzen.' ■

Dertig jaar Sinti-pelgrimage

Van 14 tot en met 17 juli vond voor de dertigste keer de Sintibedevaart plaats naar Mari Depleskeri Daij, Onze-Lieve-Vrouw. Uit binnen- en buitenland streken Sinti neer nabij de kapel in 't Zand om te bidden, te gedenken, te vieren en te musiceren.

Op deze pagina's een greep uit de periode 1982-2011.

◀ *Kaarsjes voor de overledenen tijdens de nachtelijke openingsgebedsdienst. Foto: G. van Grinsven, 2005*

▲ *Vuur is het symbool van ontmoeting, verbondenheid en blijvende saamhorigheid. Foto: J. Konings, 2005*

◀ *Voormalig hulpbisschop van Roermond, A. Castermans, verrichtte ruim twintig jaar de wagen- en familiezegening. In woord en gebed ging zijn speciale aandacht uit naar de kinderen. Foto: 1985*

▶ *Mariaverering bij de caravans. Foto: E. van Amstel, 2002*

◀ *Bij de tiende statie van de kruisweg waar Jezus van zijn kleren wordt ontdaan, worden de Sinti- en Romaslachtoffers van de Tweede Wereldoorlog herdacht, die zonder kleding de gaskamers werden ingejaagd. Foto: 1999*

naar Kapel in 't Zand Roermond

Tijdens de Sintibedevaarten zijn de basiselementen water, vuur en licht van grote betekenis. Leven en dood spelen een belangrijke rol, uitgedrukt in gebed en muziek. De wagenzegening, het bidden van de kruisweg, vieringen in de kapel – altijd met het beeld van Maria voorop – worden door iedereen bijgewoond. Ter gelegenheid van dertig jaar bedevaart was er een speciale gebedskaart vervaardigd. ►

◀ Sintijongeren dragen het beeld van Onze-Lieve-Vrouw door het Kruiswegpark van station naar station.

Foto: Boudewijn Bollman, 2010

► In de sloteucharistieviering in het Kruiswegpark, waar jaarlijks honderden burgers op afkomen, bidden ook de kinderen actief mee met het onzevader.

Foto: P. Ermers, 2010

◀ Alle religieuze samenkomsten en vieringen tijdens de bedevaart worden opgeluisterd met eigen muziek door het Sintihuisorkest.

Foto: P. Ermers, 2007

Zonder Hannes naar Onze-Lieve-Vrouw van Roermond

*Een feestelijke bedevaart zou het worden, de dertigste Sintibedevaart naar kapel in 't Zand te Roermond. Enthousiast waren de leden van het organiserende comité begonnen aan de voorbereidende werkzaamheden toen het bericht kwam dat bedevaartleider **Hannes Weiss**, al langer ernstig ziek, een zware operatie moest ondergaan. Te zwaar, zo bleek. Hannes Weiss, de grondlegger van de jaarlijkse Sintibedevaart overleed op 18 juni 2011 op 83-jarige leeftijd. Foto: P. Ermers, 2010*

Geen kerkdienst, wel een kerkelijke zegen

In de zestiger en zeventiger jaren van de vorige eeuw - de tijd van de concentratie van woonwagenbewoners op locaties met tachtig tot honderdtwintig staanplaatsen - liepen er zo'n vijftig meest vrijgestelde woonwagenaalmoezeniers rond. Met enige regelmaat bezochten zij deze regionale woonwagencentra en verzorgden het dopen en de eerste communies, die voornamelijk plaatsvonden op het centrum zelf, veelal in een eigen kapel. Door de huidige kleine locaties in de wijk rust de pastorale zorg op de pastor van de parochie en zijn team. De veranderingen in de pastorale dienstverlening zorgen soms voor wederzijdse onrust.

Bescherming

De nieuwe ontwikkelingen die zich voordoen in de pastorale zorg voor woonwagenbewoners, Sinti en Roma baren zorgen, zowel van de kant van de parochie als die van de bevolkingsgroepen. Werd bijvoorbeeld de woonwagenaalmoezenier in vroegere jaren meteen aangeklampt om een pasgeboren kind te dopen, tegenwoordig heeft men in de parochie te maken met doopgroepen en voorbereidingsgesprekken, tijden en afspraken, vastomlijnde taken van pastorale werkers en diakens, een verminderd aantal pastores en zelfs 'geen tijd, te druk.' Uitzonderingen op de gangbare regels zijn er nauwelijks, terwijl de vraag daarnaar wel bestaat.

Voor woonwagenbewoners, Sinti en Roma blijft het sacrament van de doop belangrijk. Dopen betekent voor hen dat hun kind wordt gezegend door God en de bescherming van de Allerhoogste geniet. Voor hen staat de opname van het kind in de

plaatselijke geloofsgemeenschap niet voorop. De Romafamilie (foto) die de wens uitte acht van hun kinderen - van baby'tje tot tienjarige - tegelijkertijd te laten dopen is hiervan een voorbeeld. De pastor of contactpersoon die met ze in gesprek gaat, kan op zo'n moment uitgebreid stilstaan bij de vraag naar het waarom van dit verzoek, bij de familieomstandigheden, de eigen traditie, hun cultuur en gewoonten. Hoe ga je in de parochie om met een andere geloofsbeleving rond dit sacrament, waarbij verder wordt gekeken dan: 'We zien ze nooit in de kerk!'

Aparte viering

Een andere ontwikkeling zien we rond de eerste communie, die voor woonwagenbewoners, Sinti en Roma meer een groot familiefeest dan een kerkelijk gebeuren is. De eerste communie is een momentopname, een bewustmaking, een overgangsmoment in het leven van het kind als kind van God. Feestkleding en apart vervoer naar de kerk horen daarbij en, zoals regelmatig blijkt, ook uitzonderingen op de gebruikelijke gang van zaken.

De vraag van een ouderpaar aan een parochiepastor was om een speciale dienst voor hun dochtertje te verzorgen, want men voelde zich niet prettig bij de gedachte aan de grote groep eerste communicanten in de kerk. De geplande zondag kwam ook niet uit en er was een grote toeloop te verwachten van familie die in de reeds besproken zaal moest feesten. Uit het gesprek bleek verder dat enkele familieleden, onder wie de moeder, het sacrament van de eerste communie niet eerder hadden ontvangen en zich daar eigenlijk voor schaamden, omdat zij bij het uitreiken van de hostie, onder andere bij speciale gelegenheden zoals belevaarten, altijd in de banken moesten blijven zitten. Ondanks dat ze toch katholiek gedoopt waren, was de overheersende gedachte: wij horen er niet bij.

De parochie was niet blij met het verzoek om een aparte communieviering en wees het af, waardoor de familie op zoek ging naar een andere priester die hiertoe wel bereid was en die er zelfs een schepje bovenop deed. Want het mooie aan deze aparte dienst, die gewoon in de parochiekerk plaatsvond, was dat niet alleen het dochtertje maar ook de familieleden die eerder dit sacrament gemist hadden, de eerste communie ontvingen. >

Grote blijdschap bij alle aanwezigen en een bijzonder feest na afloop. De vraag is: kan zulk een dienst ook niet door de plaatselijke parochiepastor worden verzorgd?

Beperkingen

Een triester voorbeeld is dat van een woonwagenmoeder die haar kind in een aparte viering de eerste communie wilde laten doen, omdat het al wat ouder was dan de gemiddelde communicantjes en een geestelijke beperking had. De parochiemedewerker zag het probleem niet waarom het meisje niet zou kunnen aansluiten bij de groep. De moeder benaderde daarop een vertrouwenspersoon en gaf als redenen dat haar kind alle aandacht nodig heeft, ook tijdens de voorbereidingen en de dienst zelf, en dat het moeilijk in een groep functioneert. Daarbij: haar dochttertje kon niet lezen of schrijven. Ook hier werd een andere pastor benaderd die meteen de zusjes, broertjes, neefjes en nichtjes inschakelde, die hij gedurende de viering naast de communicant liet plaatsnemen. Namens haar spraken zij gebedjes uit, staken een kaars op, zongen voor haar spontaan een lied en op het altaar ‘playbackte’ het meisje de woorden van een korte lezing die door haar naaste helpertje werden uitgesproken. Zij hoorde er nu echt bij. Een mooie viering in een volle kerk, wederom met een groot feest daarna. De vraag dringt zich opnieuw op: kan een parochie(pastor) zich verdiepen in een dergelijk speciaal verzoek, wellicht proberen hier een oplossing voor te vinden en dit niet afdoen met het argument dat zulke diensten precedents scheppen?

Zonder zegen

‘Kunt u zorgen voor een pastor om vader op het kerkhof te begraven?’ is een dringende

vraag van enkele nabestaanden. ‘Niemand van de kerk wil het doen.’ Vader had voor zijn dood te kennen gegeven dat hij geen kerkelijke dienst wenste, maar wel op een katholieke wijze begraven wilde worden. Toen dit verzoek aan de plaatselijke pastor werd voorgelegd, antwoordde deze dat zonder een begrafenis vanuit de kerk, er ook geen priester beschikbaar was om in het mortuarium of op het kerkhof de laatste eer te bewijzen en de laatste zegen te geven. Waarom de vader zijn specifieke wens had geuit werd niet gevraagd, de pastor had dan in ieder geval vernomen dat de man niet goed verzekerd was en geen kerkdienst kon betalen. Een veel belangrijker argument echter was dat hij, als Sinto, geen kerkganger was en dus ook niet na zijn overlijden de kerk wilde worden binnengedragen. Dat kon

hij tegenover God niet maken. Dus koos ook de familie voor een korte gebedsdienst tijdens zijn afscheid op het kerkhof, geleid door een door henzelf aange-trokken pries-ter onder bege-

leiding van een klein zigeunerorkest. Waarom was dit voor de plaatselijke pastor zo moeilijk? Waarom ook kon hij dit verzoek niet voorleggen of delegeren aan een diaken of lekenvoorganger? Zaken die binnen de Kerk én de woonwagenbewoners, Sinti en Roma om een antwoord vragen. ■

Jan van der Zandt m.s.c.

Maatjes in de hulpverlening

Een toenemend aantal mensen raakt in financiële problemen. Een miljoen Nederlanders kan niet meer aan zijn maandelijkse verplichtingen voldoen. Lokale kerken kunnen hierin een verschil maken, door samen met christelijke organisaties zogeheten SchuldHulpMaatjes op te leiden die concrete hulp en begeleiding kunnen bieden aan mensen met schulden. De vrijwilliger kan iemand helpen om nog op tijd het tij te keren, ondersteuning geven tijdens het schuldhulptraject en helpen om de financiële huishouding blijvend op orde te houden.

Lees er meer over op www.schuldhulpmaatje.nl

Colofon

De *PWN-Brief* is een viermaandelijks uitgave van het PWN en verschijnt in de maanden april, augustus en december.

Interviews en teksten

Jan van der Zandt m.s.c.
Hélène van Hout

Lay-out en eindredactie

Hélène van Hout

Druk

Drukkerij *Zelfkrant*,
's-Hertogenbosch

Contactadres

Pastoraat Woonwagenbewoners in Nederland - PWN
Stichting Media PWN
Stichting Mgr. Bekkersfonds
Emmaplein 19 B
5211 VZ 's-Hertogenbosch
Tel. 073-6921399
E: pwin@telfort.nl
Meer informatie onder:
www.rkdiaconie.nl

Giften

Een vrijwillige bijdrage om deze *PWN-Brief* te bekostigen stellen wij zeer op prijs en is welkom op bankrekening 12.19.05.101 of gironummer 3607300 ten name van het Pastoraat Woonwagenbewoners in Nederland te 's-Hertogenbosch.
Giften voor acute noodhulpverlening ten behoeve van woonwagenbewoners, Sinti en Roma zijn welkom op bankrekeningnummer 12.19.82.742 ten name van de Stichting Mgr. Bekkersfonds te 's-Hertogenbosch.

Het PWN wordt ondersteund door een solidariteitsbijdrage van de gezamenlijke religieuzen in Nederland via de commissie PIN, e.a.

Uitgesproken...

- Geen liefdadigheid -

'Het is goedkoop en gemakkelijk een beetje op hen neer te zien of ten opzichte van hen een "kom-eens-hier-beste-mens-liefdadigheid" te bedrijven, maar het vraagt veel meer om hen te zien en te behandelen als iedere andere medemens, die recht heeft op onze belangstelling, op ons medeleven, op onze liefde.'

Uit het voorwoord van de jubileumuitgave
Katholiek Woonwagenwerk Maastricht 1924-1964

- Vieren -

'Er zijn in je geloofsleven dingen die je niet kunt zeggen, maar die je wel zichtbaar kunt maken door de wijze waarop je de dag van je eerste communie viert.'

Pastor **Frans de Smit** in het voorwoord van
Ga met God, De eerste communie van woonwagenbewoners

- Na de dood -

'Wij geloven dat wij na dit leven hierboven aankomen en dat wij daar verder leven. Wij hebben niet het gevoel dat, als wij dood en begraven zijn, het met ons afgelopen is. De doden leven voor ons verder.'

Bedeveartleider **Hannes Weiss** (1928-2011)
in *Geloven onderweg*

- Oud ijzer -

'Een ambtenaar in Deventer maakte me eens duidelijk dat de bewoners achter de slagboom van het woonwagencentrum moesten blijven, omdat ze ervóór niets te zoeken hadden. Ik ben meteen naar de locatie toegelopen en heb aan de mensen voorgesteld om de barrière af te breken en als oud ijzer te verkopen. Dat is toen ook gebeurd.'

Jan Janssen (1925-2011) in 2003 over de ontwikkelingen
rond de Woonwagenwet van 1968

- Volwaardig -

'Waar in de vorige eeuw de zorg vooral lag bij de aalmoezeniers, is die verschoven naar de parochies. Meer dan nu het geval is, zouden de wagenbewoners, met behoud van eigenheid, volwaardig lid moeten kunnen zijn van de parochiegemeenschap.'

Landelijk pastor **Jan van der Zandt m.s.c.** in *Bisdomblad*
's-Hertogenbosch, september 2010